

LAW AND INTERNATIONAL LAW

Національні організації Української Далекосхідної Республіки

Гуменюк Віталій Васильович¹

¹ заслужений юрист України, кандидат юридичних наук, міжнародний викладач/старший дослідник, доцент кафедри теорії та історії держави і права; ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»; Україна

Анотація. В процесі дослідження визначено, що Лютнева революція 1917 року для Українського народу стала національною революцією та дала потужний поштовх розвитку українського національного руху. Означене пов'язано із падінням численних національних заборон і обмежень, що стимулювало процеси української національної самоорганізації, де активно використовувався досвід організації українського суспільного життя в європейській Україні. Наслідком вказаного виявилось у спільності організаційних форм українського національного руху, що сформувався в Україні та Далекому Сході. Відтак почали створюватися на національні організації – Громади, а національне об'єднання і надпартійність проголошувалися їх ідейним змістом існування та основною метою. Громади стали основною організаційною формою українського національного руху на Далекому Сході, оскільки прагнули об'єднати найширші кола української громадськості незалежно від соціального становища, професії, політичних переконань з метою представництва та захисту національних інтересів даної етнічної групи як національної спільності.

Ключові слова: Національне державотворення, конституціоналізм, Український Далекій Схід, територія, функції, інституції, громадянське суспільство, державно-правова основа, нормативно-правові акти, законодавча діяльність.

Національною революцією для Української народу стала Лютнева революція 1917 року, яка дала потужний поштовх розвитку українського національного руху. Це пов'язано із падінням численних національних заборон і обмежень, що стимулювало процеси української національної самоорганізації, де активно використовувався досвід організації українського суспільного життя в європейській Україні, що, як наслідок, виявилось, зокрема, у спільності організаційних форм українського національного руху, що сформувався в Україні та Далекому Сході. Після повалення самодержавства стихійні процеси національного пробудження охопили не лише українські етнічні землі в Європі, а й ті частини українського етносу, які виявилися розкиданими по величезних просторах колишньої імперії, де розпочали виникати національні організації із багатотисячним українським населенням. Скрізь, де на

LAW AND INTERNATIONAL LAW

території Далекого Сходу жили українці, незалежно від їхньої кількості, замість різних революційних комітетів почали створюватися на національні організації – Громади, а їх ідейним змістом існування та основною метою проголошувалися «національне об'єднання і надпартійність» [1].

Громади стали основною організаційною формою українського національного руху на Далекому Сході, оскільки почали стихійно виникати після Лютневої революції як національні організації, які прагнули об'єднати найширші кола української громадськості незалежно від соціального становища, професії, політичних переконань з метою представництва та захисту національних інтересів даної етнічної групи як національної спільноти. Протягом 1917 року українські Громади створюються практично у всіх містах Далекого Сходу – Владивостоці, Хабаровську, Благовещенську, Харбіні, Микільсько-Усурійському, Спаську, Імані, Свободному, Петропавловськ-Камчатському, Читі. Громади займалися питаннями політичного представництва, захисту інтересів українського населення та культурно-просвітньою діяльністю, а також українізацією військових підрозділів армії. Громади взяли безпосередню участь в перших демократичних виборах, що відбулися влітку 1917 року, в органи міського самоврядування. Зусиллями Громад організовувалися перші на Далекому Сході українські школи, кооперативи та національні військові формування, велася видавнича діяльність. Громадами створювалися українські бібліотеки, читальні, діяли театральні гуртки та хори. Згодом робилися спроби обмежити діяльність Громад виключно питаннями суспільного характеру, а політичні та професійні питання передати іншим організаціям, однак у більшості випадків це виявилось неможливим через брак відповідних сил. Громади в містах проіснували практично до їх розпуску більшовиками у листопаді 1922 року [2].

У місті Хабаровську 14 березня 1917 року відбулося перше організаційне зібрання українців міста Хабаровська, якими обрали організаційний комітет, якому доручено, зокрема розробити програму діяльності. Вже 26 березня 1917 року на загальних зборах українців міста Хабаровська затверджено Статут Хабаровської Української Громади та обрано правління з 16 осіб. У перший день до членів Хабаровської Української Громади вступило близько 100 осіб.

У місті Благовещенську 18 березня 1917 року відбулися загальні збори місцевих українців, якими прийняли рішення про створення місцевої української громади та обрали комісію для вироблення її програми. 25 березня 1917 року відбулися другі

LAW AND INTERNATIONAL LAW

збори місцевої Української Громади, в яких взяли участь вже близько 400 осіб та на якому обрано постійний виконавчий комітет Громади у складі 16 осіб. З травня 1917 року Громада почала видавати газету «Українська Амурська справа», а влітку 1917 року до складу Благовещенської міської думи були обрані троє представників Громади.

У місті Читі 16 березня 1917 року з метою захисту національних та політичних інтересів та з'ясування ролі та ступеня своєї участі у майбутніх виборах до установчих зборів була організована «Громада українців За Байкалом» – Читинська Українська Громада, завданням якої ставилось «об'єднання та захист правових інтересів українців, які мешкають у Забайкальській області, матеріальну та моральну допомогу амністованим, переселенцям та біженцям – українцям; ознайомлення своїх членів та мешканців-українців з поточними подіями та значенням того, що відбулося, та значенням скоєного України зокрема, встановлення міцного зв'язку з Україною тощо».

У місті Микільську-Усурійському 17 березня 1917 року на зборах місцевого «Українського товариства» утворилася організаційна комісія у складі 15 осіб для розроблення програми його діяльності, яка підготувала скликання загальних зборів українців міста Микільська-Усурійського, що відбувся 14 травня 1917 року, яке ухвалило рішення про створення Микільсько-Усурійської Української Громади та затвердило її Статут. На наступних загальних зборах, що відбулися 22 травня 1917 року у колишньому приміщенні Сполучених зборів, були проведені вибори членів Ради Микільсько-Усурійської Української Громади, а також представників до виконавчого комітету місцевої Ради, до міської думи та розпочато запис у члени Микільсько-Усурійської Української Громади, при якій існував український хор, театральний гурток та книгозбірня. Заходами Микільсько-Усурійської Української Громади у 1919 року створено український кооператив «Гайдамака», видавалася газета «Зоря».

У місті Свободному у квітні 1917 року скликано загальні збори місцевих українців, на яких створено Свободненську Українську Громаду та обрано її Раду.

У місті Імані навесні 1917 року утворена Іманська Українська Громада, яка об'єднувала широкі кола місцевого українського населення та керувала різними галузями українського громадського життя у місті Імані (Приморщина) у період 1917–1922 роках. Заходами Іманської Української Громади у 1920 році організовано відділ Української

LAW AND INTERNATIONAL LAW

Далекосхідного кооперативу «Чумак».

У місті Харбіні 12 березня 1917 року з ініціативи правління Українського клубу відбулися перші загальні збори українців міста Харбіна та лінії Китайсько-східної залізниці. На зборах обрано Тимчасове Українське бюро, на яке покладені такі завдання: 1) відповідати на всі питання, які надходитимуть щодо національного руху в Україні та своєчасно інформуватимуть про це українську громадськість у Маньчжурії; 2) розробити проект програми діяльності українців у Маньчжурії; 3) увійти у зносини з українськими організаціями, що діяли на території Зеленого Клину; 4) стежити за політичними справами. Перше засідання бюро відбулося 13 березня 1917 року, на якому обговорено його обов'язки та розроблено план діяльності, а також прийнято рішення розширити свій склад. Разом з тим, 19 березня 1917 року відбулися нові загальні збори українців Харбіна, де ухвалено «організувати соціально-політичний гурток», діяльність якого повинна була визначатися «програмою про самовизначення національностей, яку проголосив Тимчасовий уряд», а також розширити Тимчасове Українське бюро і перейменувати його на постійний орган – Українську Раду у місті Харбіні [3].

У місті Владивостоці велася найактивніша діяльність, де процеси ідейно-політичної діяльності місцевої української громадськості отримали суттєвий розвиток. Так, 16 березня 1917 року у місті Владивостоці відбулася нарада групи українців, на якому обговорювалося питання про організацію культурно-освітнього суспільства, яке мало обслуговувати духовні потреби українців міста та краю. Як результат роботи наради – утворилося тимчасове організаційне бюро, за ініціативою якого 26 березня 1917 року скликано загальні збори українців місті Владивостока та околиць, на яких приймається рішення про створення Владивостоцької Української Громади (обрано Раду та вироблено Статут), яка мала об'єднати все українство міста Владивостока без різниці їх поглядів, класових інтересів та соціального становища навколо національної справи відстоювання свободи та рівності, здобуваючи національну самостійність України, розвиваючи національну культуру, привчаючи до українських вимог місцеве населення.

Серед основних напрямів діяльності Владивостоцької Української Громади була політична та просвітня робота серед українського населення міста Владивостока та його околиць. Політична робота стосувалась щодо представництва політичних інтересів українців, а просвітня робота – драматична,

LAW AND INTERNATIONAL LAW

музична, видавнича, організація національної школи, національна освіта сільського населення краю. Передбачалося широкий розвиток драматичного та музичного мистецтва, влаштування українських лекцій, рефератів, читань, курсів українознавства, проте з появою матеріальної можливості планувалося й широке просвітництво сільського українського населення з питань сучасного суспільного та державного життя, розвитку національної культури, а також устрій школи з викладанням рідною мовою, видання брошур, листівок, книг і газети українською мовою. Створено шкільна, бібліотечна, театральна, лекційна секції, яка своєю чергою організувала читання лекцій, що знайомлять широкі маси з історією та основними завданнями українського визвольного руху та особливостями пережитого політичного моменту. Крім того, особливу активність розгорнула військова секція. Рада Владивостоцької Української Громади звертала велику увагу налагодженню зв'язків із українськими організаціями Далекого Сходу та національними культурними, політичними та просвітницькими організаціями України, а також загальнонаціональними українськими органами, такими як Українська Центральна Рада у місті Києві та Українська Національна Рада у місті Петрограді, яка утворена 1 квітня 1917 року. Згодом у червні 1918 року у місті Владивостоці створюється організація під назвою Українська колонія міста Владивостока, яка виконувала роль місцевої міської Громади [4, 5].

Висновки. Українські Громади Зеленого Клину – міські українські організації, які офіційно створені та об'єднували широкі кола місцевого українського населення й керували різними галузями українського громадського життя в різних містах Української Далекосхідної республіки у 1917–1922 роках. Такими українськими організаціями є, зокрема Хабаровська Українська Громада (створена 26 березня 1917 року), Благовещенська Українська Громада (створена 18 березня 1917 року), Микільсько-Усурійська Українська Громада (створена 14 травня 1917 року), Свободненська Українська Громада (створено у квітні 1917 року), Іманська Українська Громада (створена навесні 1917 року), Читинська Українська Громада «Громада українців За Байкалом» (створена 16 березня 1917 року), Владивостоцька Українська Громада (створена 26 березня 1917 року), Загальні збори українців міста Харбіна та лінії Китайсько-східної залізниці (проведено 12 березня 1917 року). Завданням Українських Громад було об'єднання широкого кола місцевого українського населення, єднання

LAW AND INTERNATIONAL LAW

українців щодо національного відстоювання волі, рівності, здобуваючи самостійність України, розвиваючи національну культуру.

References:

- [1] Світ І. Український Далекій Схід. Харбін, 1934. С.18.
- [2] Світ І. Зелена Україна. Короткий історичний нарис українського політичного і громадського життя. Нью-Йорк-Шангай, 1949. С.14.
- [3] Довганюк-Довгань А. Маньчжурська Українська Окружна Рада // Далекій Схід. 1938. № 6. С.92.
- [4] Українець на Зеленому Клині. 27 серпня, 8, 22 жовтня 1917 року.
- [5] Енциклопедія українознавства: Словникова частина: [в 11 т.] / Наукове товариство імені Шевченка; гол. ред. проф., д-р Володимир Кубійович – Париж – Нью-Йорк: Молоде життя, 1955 – 1995.